

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

Habilitační práce

Oponent

**Pracoviště oponenta,
instituce**

PhDr. Rudolf Procházka, CSc.

*Hrad Přerov v raném středověku (9. – 11. století) a
počátky mladohradištní hmotné kultury*

PhDr. Peter Bednár, CSc.

Archeologický ústav SAV

Rudolf Procházka: Hrad Přerov v raném středověku (9.-11. století) a počátky mladohradištní hmotné kultúry. (Archeologický výzkum na Horním náměstí, č. p. 8, 9 a 21). Brno 2017.

Posudok habilitačnej práce

PhDr. Rudolf Procházka je dlhodobo známou a vysoko uznávanou vedeckou osobnosťou v domácich i medzinárodných odborných kruhoch, zameraných na archeológiu včasného a vrcholného stredoveku. Jeho odborná kariéra je úzko spojená najmä s prácou v Archeologickom ústave ČSAV/ČAV v Brne, kde nastúpil po krátkom pôsobení v Slovákckom múzeu v Uherském Hradišti. Niekoľko rokov pracoval tiež v Ústave archeologickej památkové péče v Brne a v spoločnosti Archaia Brno. Od počiatkov vedeckej dráhy sa venoval najmä na vývoju opevnených sídel vo včasnom a na počiatku vrcholného stredoveku, vývoju a osídlení miest a vývoju stredovekej keramiky. Viedol viacero výskumov v historických jadrách viacerých moravských miest. Doterajšie vedecké aktivity prezentoval početnou a bohatou produkciou vo viacerých vedeckých a odborných monografiách a desiatkach vedeckých a odborných štúdií, ktoré majú prevažne pozitívny citačný ohlas aj u iných kolegov, venujúcich sa archeológii včasného a vrcholného stredoveku v celom stredoeurópskom priestore.

Predložená habilitačná práca je výsledkom nielen viacročnej snahy autora o spracovanie rozsiahleho a významného súboru z mestského jadra Přerova, ale prezentuje aj jeho dlhoročné skúsenosti, ktoré získal spracovávaním včasnostredovekých fortifikácií a spracovaním viacerých rozsiahlych nálezových celkov včasnostredovekej a vrcholnostredovekej keramiky. Treba povedať, že autor sa pustil do neľahkej úlohy. Spracoval staršie výskumy, realizované v jadre Přerova v rokoch 1984-1987. Metodika ich vedenia bola výrazne poznačená dobou, v ktorej boli realizované i tým, že išlo o záchranné výskumy, realizované počas stavebných prác. Už na prvý pohľad však priniesli závažné poznatky k poznaniu vývoja opevnenia a k poznaniu použitých opevňovacích techník. Treba oceniť snahu a úsilie autora publikácie, ktorý sa nezľakol nevďačnej úlohy spracovateľa staršieho výskumu a dotiahol prácu, ktorú začal jeho predchodca dr. Č. Staňa na zreteľne vyššiu úroveň. Nielen spracoval a zrevidoval nálezové okolnosti, ale pokúsil sa usporiadať aj hnutelné nálezy, s nie celkom jednoznačnými nálezovými okolnosťami.

Práca Rudolfa Procházku má štandardnú schému. V úvode podáva prehľad prírodných podmienok Přeřova a Předmostí, jeho geologických a geomorfologických pomerov, štruktúry antropomorfných sedimentov a vegetačného krytu v okolí lokalít. V ďalšej časti sa venuje dejinám archeologického bádania stredovekého Přeřova a metodike terénneho výskumu na spracovávaných parcelách. Treba poznamenať, že dejiny výskumu nie sú iba jednoduchým vymenovaním aktivít v tomto území. Autor podáva aj syntetické zhodnotenie jednotlivých etáp a zhodnotenie jednotlivých etáp teoretického výskumu.

Na túto časť, ktorá uvádza čitateľa do problematiky nadväzuje heuristická a analytická časť práce. V nej sa spája prehľadný a technicky i faktograficky veľmi kvalitne spracovaný katalóg s detailnou analýzou prameňov a ich vyhodnotením. Túto časť autor rozdelil podľa časových horizontov. Popisuje, analyzuje a hodnotí nielen nálezové situácie, ale venuje sa aj analýze a hodnoteniu materiálnej kultúry. V rámci tohto hodnotenia najobsiahlejšiu časť predstavuje precízna analýza keramiky. Táto časť predstavuje najvýznamnejší prínos autora. Je jedným z mála pokusov spracovania rozsiahleho súboru keramického materiálu zo sídliskového prostredia.

Pri podrobnom spracovaní tak rozsiahleho súboru, prevažne fragmentárneho materiálu autor preukázal svoju trpezlivosť a invenčnosť. Ako príklad invenčného prínosu uvádzam napríklad fakt, že posudzuje kvantitu zastúpenia nie na základe počtu jedincov, ale na základe hmotnosti keramického materiálu. Eliminuje tak riziko, že z jednej nádoby môže pochádzať viacej drobných kusov a z inej málo veľkých fragmentov. Ide o nie bežný, ale skôr ojedinelý počin. Považujem ho za metodicky veľmi správny aj napriek tomu, že aj v tomto prípade môže dochádzať k náhodným objektívnym štatistickým chybám (väčší podiel zastúpenia hrubostennej keramiky istého typu môže hmotnostne dominovať a pod.). V každom prípade túto metódu považujem za správnejšiu ako kvantifikácia na základe počtu kusov.

Za trochu problematcké by sme mohli považovať, že autor pri opisovaní typológie a morfológie přeřovskej stredohradištnej keramiky uvádza aj črepy, nájdené v mladších kontextoch v sekundárnej polohe. Na druhej strane autor upozorňuje, že ide o nálezy z mladších stratigrafických situácií a necháva používateľovi čitateľovi tejto práce do akej miery ich bude akceptovať. V tomto prípade ale treba oceniť jeho dôslednosť, že pracoval aj

s mladšími nálezovými kontextami a materiál z nich sprístupňuje širokej odbornej verejnosti aj s jeho hodnotením.

Autor sa pri analýze keramiky neobmedzil iba na spracovanie keramiky z Přerova, ale pokúsil sa aj o jej začlenenie do rámca moravskej a stredoeurópskej stredohradištnej a mladohradištnej keramickej produkcie.

V záverečnej syntetickej časti práce autor venoval zhodnoteniu včasnostredovekého osídlenia přerovskej aglomerácie v kontexte súčasného stavu poznania. Výsledky svojej analytickej práce zhodnotil ich zasadením do širšieho kontextu poznatkov o osídlení a včasnostredovekom vývoji tohto územia. Venuje sa aj postaveniu přerovského hradu v širšom politickom a spoločenskom vývoji na prelome 1. a 2. tisícročia, v čase, keď sa na tomto území striedajú vplyvy českého a poľského štátu.

Spracovaná téma hradu Přerova v 9.-11. stor., jeho hmotnej kultúry a jeho postavenia v dejinách Čiech je podľa názvu na prvý pohľad úzko lokálna. Spôsob akým sa jej autor uchoopil, ale výrazne prekračuje úzko lokálne hranice. Či už z hľadiska metodologického, ako aj z hľadiska šírky jej spracovania. Neobmedzil sa iba na náročné spracovanie jednotlivých nálezových celkov a komplexov, ale poznatky získané ich spracovaním, zasadil do širšieho územného a historického kontextu. Jasne definovaný problém riešil zdanlivo archaickou typologickou metódou, ktorú však poňal invenčne, a pretvoril na modernú metódu, využívajúcu dostupné a potrebné štatistické metódy. Svoje pozorovania doplnil v závere publikácie opisom použitej deskripčnej metódy. Tá našla a môže nájsť širšie uplatnenie aj pri spracovávaní početných keramických súborov na iných včasnostredovekých lokalitách. Patrí k ďalším významným prínosom autorovej precíznej práce. Pri koncipovaní a zostavovaní práce a spracovaní výsledkov využil aj výsledky interdisciplinárnej spolupráce. V prílohovej časti sprístupňuje výstupy a výsledky viacerých spolupracujúcich prírodovedných a technických odborov, ktoré ukazujú na ďalšie možnosti spracovania archeologických nálezov.

Monografia Rudolfa Procházku je napísaná jasným a kultivovaným jazykom. Predstavuje výsledok dlhoročnej intenzívnej a kreatívnej práce autora. Zhromažďuje a sprístupňuje rozsiahly materiálový fond a zároveň podáva ucelenú koncepciu poznávania historického jadra Přerova a přerovskej aglomerácie vo včasnom stredoveku v kontexte dnešného stavu

bádania. Ide o významné dielo, ktoré bude mať významné a nezastupiteľné miesto pri poznávaní vývoja Moravy na prelome 1. a 2. storočia. Drobných formálne nedostatky (napr. žiadúce by boli v texte častejšie odvolávky na ilustrácie, najmä na tie, ktoré sú „ďalej“ od textovej časti), ktoré sa v práci vyskytujú, ale neuberajú na vysokej kvalite a hodnote tohto diela.

Predložená habilitačná práca PhDr. Rudolfa Procházku, CSc., Hrad Přerov v raném středověku (9.-11. století) a počátky mladohradištní hmotné kultúry spĺňa požiadavky kladené na úroveň habilitačných prác v odbore archeológia.

V Nitre 2. 5. 2022

PhDr. Peter Bednár, CSc.